

TÜRKİYE İSRAİL ENTEGRASYONU VE ENERJİ AKSI

Fırat GAZEL

(Gazeteci-Yazar)

Türkiye ile İsrail arasında uzun soluklu bir entegrasyon projesinden söz etmemiz gerekiyor. Bu entegrasyonun günümüzdeki teorik temellerini, İsrail’de bulunan The Institute For Advanced Strategic and Political Studies isimli think-tank bünyesinde hazırlanan 1996 tarihli bir belgede bulabiliyoruz: A Clean Break: A New Strategy For Securing The Realm. (Ülke Güvenliği İçin Yeni Bir Strateji)

Belgeyi hazırlayanların büyük bölümü tanıdık isimler. Organizasyon, dönemin Başbakanı Binyamin Netanyahu’nun isteğiyle yapılıyor. Ekip başı Karanlıklar Prensi olarak adlandırılan, Irak Savaşı’nın fikir babalarından Richard Perle. Ekipte James Colbert, Charles Fairbanks, Douglas Feith, Robert Loewenberg, David Warmser ve Meyrav Warmser var.

Belge kısaca, İsrail devletinin teorik düzlemde yenilenmesi, tazelenmesi ve güçlendirilmesi için atılması gereken adımları içeriyor. Bunun için temel önerilerden birisini de Türkiye ile yakınlaşmanın dozajının artırılması ve böylece tehditlerin izolasyonu oluşturuyor.

Belgenin ortaya koyduğu en önemli unsurlardan birisi, Suriye tehdidine karşı Irak-İsrail-Türkiye aksının oluşturulması.

Yıl 1996, Saddam Hüseyin Irak’ta iktidarda ve Irak-İsrail-Türkiye ortaklığından bahsediliyor. Elbette kast edilen Saddam’ın Irak’ı olmamalı. Yani, zavallı Irak’ın başına gelenler, 1996’daki bu belgede müjdelenmiş adeta.

Hemen ardından Türkiye-İsrail askeri ve stratejik işbirliği anlaşmasının dönemin Erbakan hükümetine imzalatılması da tesadüf olmasa gerek. Belki de yaşadığımız 28 Şubat sürecini de bu pencereden değerlendirmekte fayda olabilir.

Söz konusu Irak-İsrail-Türkiye aksının oluşturulmasının temel yolu, bir entegrasyon projesinin uygulanmasından geçiyor. Çünkü ancak entegre hale gelen güçler birbirine güven verir ve ortak tehdit algılamasına geçiş yapar.

Bu entegrasyon projesinin yöneticilerinden Richard Perle ve Douglas Feith'in, bir zamanlar Türkiye'nin maaşlı lobicileri olduğunu hatırlamakta fayda var. Türkiye, 1990-94 yılları arasında Perle'ye 231 bin dolar ödemiş. Feith'in de benzer rakamlar aldığı söyleniyor. Bu ikilinin daha sonra ünlü 1 Mart Tezkeresi'nin kabulü için, Türkiye'ye milyonlarca, belki de milyarlarca dolar ödemeyi vaat etmeleri ne kadar da ironik.

Entegrasyon projesinin askeri bölümü bugüne kadar son derece sessiz ve ciddi yürütüldü. Hatta dünyaca ünlü savunma dergisi Jane's Defence Weekly muhabirinin eskiden Türkiye'de Barış Gönüllüsü Programı çerçevesinde bulunmuş, bölge ve özellikle Kürt hareketleri konusunda uzmanlaşmış Prof. Robert Olson'a sorduğu bir sorudan, İsrail Hava Kuvvetleri'nin yüzde 12'sini Türkiye'de konuşlandırma hazırlığını da öğreniyoruz.

Yunanlı stratejistler ise, son derece rahatsızlık duydukları Türkiye-İsrail aksı konusunda ciddi çalışmalar yayınladılar. Onlara göre işbirliği anlaşmasının İsrail için hayati önemi var. Sina'yı terk ettikten sonra İsrail uçaklarının, ilk kez Askeri Stratejik İşbirliği Anlaşması sayesinde uzun uçuş pratiği imkanına kavuşması söz konusu. Bunun önemi büyük, çünkü İsrail Hava Kuvvetleri, bu sayede Anadolu'ya kadar gelebilme ve savaş pratiği yapma imkanına kavuştular.

Askeri entegrasyon tarafı bu denli ciddi ve hızlı gelişirken, ekonomik entegrasyon konusunda neler oldu acaba?

Türkiye ile İsrail arasındaki ticaret hacminde büyük çaplı artışlar yaşandı. Kısa süre içinde 1 milyar doları aşan hacim, birkaç milyar dolar seviyesine yükselme eğiliminde.

Türkiye'de faaliyet gösteren İsrailli şirket sayısı her geçen gün arttı. İddialı ortak projeler gündeme geldi. Sabancı Grubu ile Steff Wertheimer arasındaki Gebze İleri Teknoloji Bölgesi Projesi bunlardan birisi...

Günümüzde ise Türkiye, İsrail'in doğal yatırım alanlarından birisi oldu. Ünlü Ofer Grubu buna en iyi örnektir.

Tabii, bizi bu entegrasyonun enerji ayağı yakından ilgilendirmektedir. Çünkü, Türkiye ile İsrail'in aynı enerji aksı üzerine oturmaları, büyük Ortadoğu dizaynının en önemli ayaklarından birisidir.

Bu noktada İsrail'in enerji alanındaki temel bazı özelliklerine göz atmakta fayda var:

İsrail net bir enerji ithalatçısıdır. Doğru dürüst bir kaynağı bulunmamaktadır. Son dönemdeki küçük çaplı doğalgaz keşifleri dışında ne petrol, ne gaz, ne de su konusunda şanslıdır.

Gerek petrol, gerekse gaz alışverişini yapması kolay olmamaktadır. Arap ülkelerinden petrol temin edememekte, uzaklardan yüksek maliyetli arz temini yoluna gitmektedir. Meksika, Norveç ve İngiltere ile petrol; Avustralya, Güney Afrika ve Kolombiya ile kömür anlaşmalarının bulunması düşündürücüdür.

İsrail, teorik düzlemde enerji güvenliğine büyük önem vermektedir. Bugün İsrail'de hükümetin başında bulunan Ariel Sharon'un, Enerji ve Altyapı Bakanlığı döneminde enerji şirketlerinin özelleştirilmemesi yönünde alınan karar, bunun en bariz örneklerindedir. İsrail, Yom Kippur Savaşı sırasındaki petrol boykotundan çok ciddi dersler çıkarmıştır.

Şimdi, Türkiye-İsrail aksının enerji sektöründeki oluşumu sürecini iyi izleyen bir gazetecinin, Murat Yetkin'in çeşitli tarihlerde yazdığı bazı yazılardan kısa pasajlar vermeyi gerekli görüyorum.

9 Ağustos 2005

“AK Parti Hükümeti'nin İsrail ile ilişkilerinin geldiği düzeye dışarıdan bakan biri, geçen yıl bu zamanlar iki ülke yetkililerinin birbirlerini görmeye tahammüllerinin kalmadığına inanamaz.

Bunun en son örneğini geçtiğimiz hafta sonu yaşadık. Enerji Bakanı Hilmi Güler 6 Ağustos Cumartesi gecesi THY'nin tarifeli seferiyle İsrail'e uçtu. Beraberinde Enerji ve Dışişleri bakanlıklarından üst düzey yetkililer de bulunuyordu. Bu ziyaret önceden planlanmadığı gibi, bakanın özel talimatıyla medyaya özel olarak duyurulmamıştı. 7 Ağustos Pazar sabahı Kudüs'te temaslara başladılar ve çok yoğun bir gün geçirdiler...

Güler ve heyeti, Türkiye'ye belli bir anlaşmayla değil, ama geniş bir işbirliği çerçevesi ile döndü. Bu çerçeveyi, Türkiye ve İsrail'in, gerçekleştiği takdirde Ortadoğu'nun görünüm ve dengelerini değiştirebilecek güçte enerji projeleri olarak çizmek mümkün...

Yeniliklerin başında, Samsun ve Ceyhan arasında bir de petrol boru hattı inşa edilmesi, Boğaz'lar üzerindeki baskıyı rahatlatarak (Samsun'da inşa edilecek bir terminalle) Ceyhan'a indirilecek Rus petrolünün, buradan yine Akdeniz altından boru hattıyla İsrail'e iletilmesi geliyor. İsrail'deki terminal olarak ise, Hayfa yerine İsrail sanayi bölgesine ve İsrail'in boşaltması beklenen Filistin'in Gazze şeridinde daha yakın konumdaki Aşkelon kenti öngörülüyor. Aşkelon, doğalgaz-su projesindeki terminal olarak da ağırlık kazanıyor.”

12 Ağustos 2005

“Geçtiğimiz hafta sonu sessiz sedasız gerçekleştirdiği İsrail ziyaretinde Ortadoğu'yla Rusya arasında boru hattı köprüsü kurma projelerini ele alan Enerji Bakanı Hilmi Güler, çabaların geniş bir stratejik çerçeve içinde yürütüldüğünü söylüyor.

Bakan Güler, bu çerçeveyi ‘Kuzey-Güney enerji koridoru’ olarak tanımlıyor. Bir süredir Türk Dışişleri kaynaklı belgelerde kullanılmaya başlanan bu kavramın, hükümetin enerji politikasının bir parçası haline geldiği böylece bakanın ifadesiyle anlaşılmış oluyor...”

12 Ekim 2005

“İsrail ile Türkiye arasında su ve enerji taşıyacak boru hatları yapımına ilişkin olarak altı ay önce atılan adımlar meyvesini vermeye başladı.... ‘Türk-İsrail Enerji Çalışma Grubu’ ilk toplantısını 9-10 Ekim’de Ankara’da tamamladı.

Buna göre, iki ülkenin Dünya Bankası ve diğer uluslararası kreditorlerden destek arayacağı projeler arasında şunlar var:

- 1- Türkiye’den İsrail (ve onunla birlikte Filistin ve Ürdün’e) su ve elektrik enerjisi taşıyacak bir boru hattı inşası. Aynı güzergahta doğalgaz taşınması da gündemde;
- 2- Bakü-Tiflis-Ceyhan ham petrol boru hattından Akdeniz’e akacak petrolün, İsrail’in Aşkelon Liman’ından, Kızıldeniz’deki Eylat Limanı arasındaki boru hattı vasıtasıyla Hindistan ve diğer Güney ve Doğu Asya pazarlarına ulaştırılması;
- 3- Rus ve Kazak petrolünü, İstanbul Boğazı üzerindeki yükü kaldıracak şekilde Samsun’dan Ceyhan’a nakledecek bir boru hattının inşası ve bu hattan gelecek petrolün de yine Aşkelon-Eylat hattı üzerinden Güney ve Doğu Asya pazarlarına yönlendirilmesi. Samsun-Ceyhan hattının inşası durumunda Ceyhan’dan

Aşkelon'a Akdeniz altından yeni bir boru hattı, ya da tankerler yoluyla taşınması seçenekleri üzerinde duruluyor.”

Bunlar Yetkin'in süreçle ilgili aktardığı bilgiler. Ancak asıl önemli bilgi ve yorum ise, Murat Yetkin'in 19 Temmuz 2005 tarihinde, yani bu yazılardan önce kaleme aldığı yazıda yer alıyordu:

“...Putin'in 'Mavi Akım'ı, azami kapasitesi olan yılda 16 milyar metreküpe çıkarmalıyız' sözü üzerinde durmak gerekiyor. Hat, şu anda 4.5 milyar metreküp kapasitede gaz iletiyor. Peki yaklaşık dört katı daha fazla gaz nereye satılacak? Yanıt, Erdoğan'ın Mayıs başında (Putin'den bir gün sonra) İsrail'e yaptığı ziyaret sırasında gündeme gelen Ceyhan-Hayfa enerji hattı projesi ile İsrail-Filistin-Ürdün'e mi? Konuşulan bu. Zaten iki liderin baş başa görüşmesinden sonra içeri alınan kişinin Enerji Bakanı Hilmi Güler olması da bunu gösteriyor.

...Çünkü bu projeler gerçekleşirse Ceyhan, yani Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Projesi'nin tarım ve tekstil ürününün de dünyaya açılmasının geleceği olan İskenderun Körfezi, dünyanın belli başlı hidrokarbon süpermarketleri arasında yerini alacak.

O noktada güvenliği yalnızca (Ceyhan Terminali'ne 20–30 kilometre mesafedeki) İncirlik Üssü'nden sürekli yararlanmak isteğindeki ABD tarafından değil, petrol ve gazı satacak Rusya, alacak İsrail ve Avrupa Birliği tarafından da ilgi odağı olmaya başlayacak. Ceyhan aynı zamanda Irak'ın Kerkük ve Musul petrollerini Akdeniz'e taşıyan boru hattının da terminali.”

“Türkiye-İsrail enerji aksının merkez noktası olarak harita üzerinde işaretlenen Ceyhan'ın güvenliğini kim sağlayacak” diye soru soruyor yazar. Demek ki Türkiye'nin bu güvenliği sağlaması konusunda şüpheler var ya da İsrail Ceyhan'ın güvenliğini sağlama konusunda istekli...

Şimdi enerji aksının oluşması ile ilgili biraz daha detay bilgi verelim:

Dünya güç dengelerinin yeniden oluştuğu bir dönemde, Ortadoğu'da yalnızlık, izole edilmişlik ve güven sıkıntısı ile baş etmeye çalışan İsrail de yeni roller üstlenme ihtiyacı içindeydi. Arap dünyasıyla sorunlarını aşması mümkün görülmeyen İsrail, Arap olmayan Müslüman dünya ile ilişkilerini sıkılaştırmaya çalışıyor, böylece hem Arap ülkelerine karşı müttefikler kazanmayı, hem de kurduğu ilişkiler sayesinde politik ve ekonomik olarak yeni açılımlar sağlamayı hedefliyordu. Geçmişte İran ile bu tarz bir ilişki kurulmuş, ancak süreç Şah'ın devrilmesi ve İslam Devrimi ile

kesintiye uğramıştı. İsrail'in İran ile başaramadığını, yeni konjonktürde farklı ülkelerle başarması, kendi güvenliği açısından zorunluluktu. Bu tarz ilişki için en güçlü aday Türkiye iken, listede Azerbaycan, Türkmenistan, Kazakistan diğer olmazsa olmazları temsil ediyorlardı. Zaten Türkiye ile bu ilişki zeminini oluşturmak, diğer ülkelere “zıplamak” için de yeterli şarttı. Ahmet Raşid'in Taliban kitabında belirttiğine göre, Türkiye Mossad'ı Orta Asya'ya taşıyan ve ilişkilerini oluşturmasına yardım eden pozisyondaydı.

İsrail'in müttefik arayışlarının ardındaki sebeplerden bir başkası ise, dünya enerji savaşında almak istediği pozisyondu. İsrail, büyük bölümü Arap ülkelerinin elinde toplanan petrol rezervlerinin kendisine akışı konusunda inisiyatif almakta son derece yetersiz kalıyordu. Bu sebeple gerek petrolün transit güzergahı Türkiye'nin, gerekse petrolün üretildiği Azerbaycan, Kazakistan, Türkmenistan gibi ülkelerin müttefikliği İsrail için hayati önemdeydi.

İsrail'in kendisini güvenceye alma stratejisi, üzerinde çok özel olarak çalışılan ve uygulanan bir strateji olarak değerlendiriliyor. Bu stratejinin ilk aşamasını, 1990'lı yılların ilk yarısında, Sharon'un Altyapı Bakanı olduğu dönemde alınan bir karar oluşturuyor. Karar, İsrail'in enerji tüketiminde doğalgazın payını artırmak olarak özetlenebilir. Böylece hem petrol fiyatlarındaki değişimlerden daha az etkilenmek, hem de yeni gaz rezervleri sayesinde kolay enerji temini yoluna gitmek mümkün olabilecekti .

İsrail'in stratejisinde Türkiye'nin özel bir yeri olduğu net biçimde görülüyor. Çünkü hem petrolün, hem de gazın İsrail'e ulaşmasında Türkiye kilit ülkeydi.

1- MAVİ AKIM

İsrail bu stratejiyi oluşturduktan sonra hızla harekete geçti. Enerji tüketiminde doğalgazın ağırlığını artırmak kararına paralel olarak, hızla doğalgaz arzının garanti altına alınması için gerekli şartlar oluşturuldu. Öncelikle Türkmenistan, Kazakistan gibi ülkelerin gazının Türkiye üzerinden İsrail'e taşınması için projeler oluşturuldu. Bu konudaki temel çalışmaları DelMen isimli İsrail şirketi yürüttü. Ancak Rusya, hinterlandındaki hareketlenmenin farkına varır varmaz, projeye müdahil oldu. Bunun üzerine Rus gazının İsrail'e hangi yollarla getirilebileceği üzerinde çalışmalar başladı.

Rusya'da gerek devlet düzeyinde, gerekse piyasalar düzeyinde, yeni zengin Yahudi işadamlarının büyük bir ağırlığı vardı. Zaten Sovyetler Birliği'nin çözü-

şünün hemen ardından Rus Yahudilerinin İsrail'e planlı göçü başlamış, yaklaşık 1 milyon kişi İsrail'e göç etmişti. Bu göç, İsrail'in ekonomik ve politik gücüne güç kattığı gibi, Rusya-İsrail yakınlaşmasının da son derece hızlı biçimde gerçekleşmesini sağlıyordu. Rusya'da parayı elinde tutan Yahudiler, İsrail'de ekonomiye büyük katkı yapan Rusya kökenliler karşılıklı diasporaları oluşturuyordu. Bu çerçevede ABD'deki Yahudi lobisi de harekete geçirildi ve Mavi Akım projesinin önü açıldı. Rusya 1998'de yaşadığı ağır ekonomik krize rağmen, Mavi Akım'a 3 milyar dolar düzeyinde kredi bulmayı başardı. Bu sihirli başarıda, uluslararası Yahudi lobilerinin çok önemli olduğu aşikardı. Üstelik kağıt üzerinde ABD'nin bölge için hazırladığı planlara aykırı olarak görülen Mavi Akım projesinin, hızlı biçimde yapılıp tamamlanması da bu işbirliğinin bir sonucuydu.

Mavi Akım planlanırken ve inşa edilirken, temel hedefin Türkiye olduğu kadar İsrail olduğu da çeşitli dökümanlara bilgi olarak yansımıştı. Mavi Akım'ın bir boru hattı yoluyla İsrail'e kadar uzatılacağı, buradan da Ortadoğu pazarına dağıtımının yapılacağı, özellikle Rusya'da sıkça işlenmiş, ancak nedense Türkiye'de gündeme gelmemişti.

Projenin perde arkasını bilmeyenler için Mavi Akım Projesi'nin bu denli hızlı biçimde kabul ettirilmesi ve tamamlanması tam bir muammaydı. Ancak gerçekler hızla ortaya çıkmaya başladı. Mavi Akım tamamlandıktan sonra, bu hattan İsrail'e gaz verilmesine yönelik görüşmeler vakit geçirilmeden başladı. Hem Başbakan Erdoğan'ın İsrail ziyaretinde, hem de Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Hilmi Güler'in İsrail'e seyahatinde konu enine boyuna görüşüldü. Ağırlıklı olarak Ceyhan'da yapılacak bir sıvılaştırma tesisi ya da boru hattı ile gazın İsrail'e götürülmesi üzerinde mutabakata varılmış görünüyor. Kesin olan tek şey, İsrail'in Mavi Akım sayesinde ihtiyacı olan gaz arzını garantiye alacağı...

2- BAKÜ-TİFLİS-CEYHAN

Uluslararası saygın enerji haber portalı Gasandoil.com'un 30 Ağustos 2002 tarihinde verdiği bir habere göre, ABD'li yetkililer, Bakü-Tiflis-Ceyhan Projesi'nin amaçlarını şöyle sıralıyordu: Ortadoğu'daki OPEC üyesi petrol üreticilerine bağımlılığı azaltmak, İsrail için güvenli bir petrol arzı sağlamak, Hazar Bölgesi petrolü için Rusya ve İran petrol güzergahlarına bağımlılığı sona erdirmek...

Uluslararası enerji uzmanı Andrew Killgore tarafından Washinton Report internet sitesinde kaleme alınan çeşitli makaleler ise, son derece önemli nitelikte. Killgo-

re'ye göre, Hazar petrollerinin taşınması ile ilgili olarak büyük petrol şirketlerinin tamamına yakınının tercihi, İran üzerinden Basra Körfezi'ne inmek üzerinedir. Hem ucuz, hem de denenmiş bir güzergah olan İran'ın ağırlık kazandığı bir dönemde, American-Israel Public Affairs Committee (AIPAC) devreye girmiş ve Kongre'den İran ve Libya'ya ambargo uygulanmasına ilişkin ILSA kararının çıkmasını sağlamıştı. Bu karar petrol şirketlerinin anlayışı ile taban tabana zıtken, Clinton yönetimindeki Yahudi üyelerin de etkisiyle, güzergah Türkiye'ye dönmüş, İran bir anda devreden çıkmıştı. Bu tercihte, İsrail'in hem Azerbaycan ile hem de Türkiye ile olağanüstü iyi ilişkileri, İran ile sıkıntıları ve arzın güvenli ve sürekli kılınmasına yönelik beklentileri önemli rol oynamıştı.

Bakü-Tiflis-Ceyhan hattı üzerinde verilen kararın netleşmesinin ardından, İsrail'in stratejiyi dokumayı sürdürdüğünü görüyoruz. Çünkü İsrail'in tek hedefi kendi gaz talebini en güvenli yoldan sağlamak değildi, hedefler arasında Akdeniz pazarına inecek petrolün aynı zamanda vanası haline dönüşmek de bulunuyordu.

3-5 Mayıs Kasım 2003 tarihlerinde Rusya ziyareti sırasında İsrail Başbakanı Ariel Sharon ile Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin arasında tarihi bir anlaşma imzalandı. Bu anlaşma, Ortadoğu'da İsrail'i Rus petrolü için en önemli transit ülke konumuna sokuyordu. Anlaşmaya göre, Akdeniz'e getirilecek Rus petrolü buradan bir boru hattıyla İsrail'in Eilat Aşkelon Limanı'na getirilecek, limandan da tankerlerle Hindistan ve Çin pazarlarına aktarılacaktı. Elbette bu sadece Rus petrolü için değil, aynı zamanda Azeri ve Kazak petrolü için de geçerliydi. Yapılan hesaplamalara göre, 300 bin tonluk bir tanker Akdeniz'den Çin'e 30-35 günde giderken, Eilat'tan Şangay'a gitmesi sadece 14-15 gün tutuyordu. Ayrıca Süveyş Kanalı'ndan geçme zorunluluğu olmadığından, varil başına önemli ölçüde komisyonun ödenmesine de gerek kalmayacaktı.

İsrail petrolün vanası olmak için gerekli temasları büyük ölçüde tamamlamıştı. Hindistan Petrol Bakanı Mani Shankar Aiyar'ın İsrail'den petrol ihracatı konusunda alınan teklife olumlu bakıldığını açıkladığı, çeşitli uluslararası yayınlarda yerini almıştı. Bu sistematik içinde, eksik olan ayaklardan bir tanesi, Rus petrolünün Ceyhan'a indirilmesi idi. Çünkü ilk planlamalar, Rusların tankerlerle boğazlar üzerinden petrolü Ceyhan'a indirmesi, buradan da boru hattıyla İsrail'e transferin gerçekleşmesi üzerinedir. Ancak eksik ayağın da tamamlanması için adımlar atılmakta gecikilmedi. Türkiye, Samsun-Ceyhan boru hattı yoluyla Rus petrolünü de Ceyhan'a indireceğini bizzat Başbakan'ın ağzından açıkladı. Ruslar henüz bu projeye tereddütlü baksa da, bir şekilde Akdeniz'in petrol pazarı olacağı ve bu konuda Türkiye'nin de rol oynayacağı görülüyor.

3- SU, ELEKTRİK, FİBEROPTİK

İsrail ile Türkiye arasında planlanan entegrasyonun diğer parçaları da elbette perde arkasındaki görüşmelerde gündeme getiriliyordu. Hem Türkiye, hem de İsrail entegrasyonun su ve elektrik alanında da yürümesini istiyor, boru hattına paralel hatlarla su ve elektriğin de İsrail'e taşınması üzerinde mutabakata varılıyordu. Bu entegrasyon fikrinin olgunlaşmasından sonra İsrail'in Manavgat suyundan vazgeçme aşamasına geldiğini, bunun yerine Göksu Nehri'nden Ceyhan üzerinden su almayı kararlaştırdığını da uluslararası dokümanlarda görüyoruz. Çünkü paralel hatlar, hem güvenliğin sağlanması, hem de maliyetin düşürülmesi açısından büyük önem taşıyor.

Ceyhan'dan İsrail'e çekilecek boru hatlarının paralelinde bir fiber optik kablo hattının da çekileceğini belirtmek gerekiyor. Fiber optik hat, iki tarafın birbiriyle güvenli biçimde haberleşmesini, hatlardaki tehlikelerin önceden tespitini ve gerçek entegrasyonu temsil ediyor. Fiber optik hatların aynı zamanda bölge ile ilgili izleme ve takip faaliyetleri için önemli olduğunu belirtmek de yararlı olabilir.

4- KIBRIS VE CEYHAN GÜVENLİK BÖLGESİ

Bütün bu projeler, iki coğrafi alanın önemini birden bire büyük ölçüde arttırdı. Bunlardan birisi Kıbrıs. Çünkü Ceyhan'dan Hayfa'ya çekilecek hatların güvenliğini sağlamanın yolu, öncelikle Kıbrıs'tan geçiyor. Dolayısıyla İsrail'in Kuzey Kıbrıs'ta Türk tezlerine yaklaşmasının ardında büyük oranda bu ihtiyaç bulunuyor.

Güvenliği İsrail için hayati önemde olan bir başka alan ise Ceyhan. İsraililer Ceyhan'ın artık sadece Türkiye için değil, İsrail, ABD ve Rusya için de çok önemli olduğu görüşünde. Yukarıda bu konunun detayları yer alıyordu.

Sonuç olarak Türkiye ile İsrail arasında 1990'larda hızlanan entegrasyon çalışmaları, enerji unsurları sayesinde son aşamasına geldi. Türk Hükümeti de uluslararası niyet çerçevesinde bu projeleri hayata geçirme kararlılığını deklare etti.